

Kiss Károly igazgató: Pedagógiailag helyesnek tartom

Mongyi Péter, KISZ-titkár

Leolvassák ajkunkról
válaszunkat

Izzasztó a meleg a műhelyekben

— A kirándulás elmaradásáról a tantestület döntött. Nagyon sok a fegyelmezetlenség az internátusban. Végére kellett járni ennek, és más hatóság büntetést nem tudunk kitalálni.

— A fiúk nagyon várták a kirándulást, ami nem csupán szórakozás, hanem tanulás is lett volna — vettem közbe —, hiszen az ország olyan részeire juthattak volna el, ahol talán soha nem jártak még. A nem bentlakásos iskolák tanulói könnyebben elviselik az ilyen szigorot, hiszen szüleikkel elutazhatnak bárhová. Az önk tanítványai viszont csak a vakációk idején találkozhatnak családjukkal, az állami gondozottaknak pedig még erre sincs lehetőségük.

— *Higgye el, nehéz volt meghozni ezt a döntést. Nekem fáj a legjobban! Vércs szívvél szavaztam a kirándulás ellen! De ma is így döntenék, pedagógiailag helyesnek tartom.*

— A gyerekeknek talán egy fokkal jobban fáj — próbáltam ellenkezni —, hiszen azóta sem nyugodtak meg, és a köztük uralkodó ideges feszültség nem nagyon használ a rendnek, fegyelemnek.

— *Nem hiszem, hogy ez feszültséget okozna bennük. Összel ugyanis mennek kirándulni, a pénzüket nem vesz el, az anyagiakat rendezzük.*

— *Hogyan? A harmadikosok akkor már dolgoznak. A lefoglalt szállásdíjat is ki kellett fizetni.*

— *Higgye el, nem károsodnak a gyerekek! — hangzott a válasz, amely*

ezzel szemmel láthatólag lezárta az ügyet.

Néhány kérdéssel azért még megpróbálkoztam:

— Nem lehet, hogy a fegyelmezetlenségre azért került sor, mert nagyon szűkre szabták a kimenőt?

— *Nem. Mivel tudtam, hogy érdekli a fiúkat az aznapi program, a KISZ-titkár kérésére a szokásosnál hosszabb kimenőt engedélyeztem. De nem becsülték meg a lehetőséget, visszaéltek a bizalommal.*

— Hány nevelő volt aznap éjjel a tanulókkal?

— *Egy. Nem tudunk többet beállítani. Ő pedig nem bírt velük!*

Valóban ennyire nevelhetetlenek lennének ezek a fiúk? Keresztes József szakoktató, a KISZ-szervezet pártösszekötője cáfolta ezt:

— *Lehet a gyerekeket irányítani, lehet bízni bennük. Igaz, sokszor elhamarkodottak az ítéleteik, nem látják a helyes megoldást, de rá lehet vezetni őket. A fegyelmet sem olyan nehéz megtartani. Amikor például Fertőrákosra kirándultunk, mindössze ketten voltunk felügyelők. Úszóversenyt rendeztünk, játszottunk nagyon vidám, kötetlen hangulatban. Senki sem rendetlenkedett! Ezért sem értettem egyet a tantestület határozatával. Máshogy kellett volna büntetniük.*

Csak egy nevelő... Eszembe jutottak gimnazista korom iskolából. Az egész tanári kar ott sürgölődött a teremben. Nem azért, mert rajongtak az üvöltő beatzenéért, hanem

azért, mert felelősek voltak értünk, és ezt komolyan is gondolták.

A 66. paragrafus

Nem kaptam magyarázatot arra, hogy miért késnek a hetilapok. Azt, hogy ki késlelteti az újságot, nem kutattam...

S hogy miért nincs meleg víz? A válasz megdöbbentő volt:

— *Nem tudunk naponta biztosítani, mert nincs rá költségvetési keretünk. Takarékoskodnunk kell a vízzel, a gázzal, az árammal — sorolta az igazgató, majd nyomatékként még hozzátette:*

— *Különbön sem igénylik a tanulóink. Sokukat még hetente egyszer sem lehet rávenni a fürdésre!*

Hogyan lehet higiéniára nevelni kamasz gyerekeket, ha éppen a meleg vízzel takarékoskodnak? Rádásul ott, ahol fizikai munkát végeznek a diákok. Szerintem nem arra kell rászoktatni őket, hogy hetenként kétszer bújjanak a tus alá, hanem arra, hogy naponta igényeljék a mosdást. Valóban megoldhatatlan lenne a napi meleg víz?

— *Nincs pénz. De azért majd megpróbáljuk.*

Nincs pénz... Később, amikor a megyei tanácsnál jártunk, a művelődésügyi osztályon alaposan meglepődtek, amikor elmondtuk, hogy a gyerekek tisztálkodására nincs pénz. Az iskola eddig még nem jelezte, hogy ilyen „gondjai” vannak. Az illetékes előadó pedig megígérte, ügyelnek rá, hogy az új tanévben

ne a napi meleg vízen takarékoskodják az iskola.

„Nem tudom, szabályos-e?” — kérdezte Péter, amikor a felbontott leveleikről beszélt.

Idézzetel válaszolnék neki, és erre az idézetre utalva fordultam Kiss Károly igazgatóhoz is:

„A Magyar Népköztársaság biztosítja az állampolgárok személyi szabadságát és sérthetlenségét, a levéltitok és a magánlakás tiszteletben tartását.” (A Magyar Népköztársaság Alkotmánya, 66. paragrafus.)

— Valóban meg szoktam nézni a leveleket. Nem azért mert kíváncsi vagyok arra, mit írnak a fiúknak, hanem azért, mert a szülőök gyakran pénzt küldenek a borítékban. Nem jó, ha ez a gyerekekhez jut, hiszen könnyen lopások történhetnek. Tanulóink különben sem tudnak bánni a pénzzel — sorokoztak az ellenérvek.

— Az ösztöndíjakat önállóan költhetik el. Miért ne kezelhetnék azt a pénzt is, amit ott-honról kapnak?

— *Mert elszórják. Én, amint megérkezik a küldemény, beteszem a nevükre a takarékbába. Aztán az is problémát jelent, hogy nagyon befolyásolhatóak növendékeink. Jó, ha tudjuk, mit írnak nekik. Nagyon gyámoltalanok ezek a gyerekek, nem lehet ugyanúgy bánni velük, mint kortársaikkal.*

— Tehát gyógypedagógiai szempontból fogyatékosok?

— *Nem, dehogyan! — tiltakozik az igazgató.*

Elgondolkodtató magyarázat

A Legfelsőbb Bíróság egyik határozatát vette elő Illésfalvi Béla gyógypedagógus, a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetségének főtitkára, amikor a levéltitok megsértéséről beszélgettünk.

„A süketnémaság egy magában nem szolgálhat alapul a cselekvőképességet kizáró vagy korlátozó gondnokság alá helyezéshez.”

Tehát pénzüket éppúgy önállóan kezelhetik, mint ahogyan leveleik sérthetlenségéhez is ragaszkodhatnak.

Ez azonban nemcsak jogi, hanem pedagógiai kérdés is:

— *Magánvéleményem az, hogy nem bontanám fel a leveleket — mondta a szövetség főtitkára. — Inkább megbeszélném a gyerekekkel problémáikat. A hallássérültek tizenhat éves korukra végzik el az általános iskolát. Ismereteik nem ugyanolyan szintűek, mint halló kortársaiké, ítéleteikben is gyakrabban tévednek. Épp ezért sokkal többet kell foglalkozni velük. S ha jó a kapcsolatuk*

tanáraikkal, akkor ügyis minden gondjukkal hozzájuk fordulnak. Azokkal is, amelyeket esetleg a levelek okoznak nekik. A borítékok felbontásával azonban csak bizalmatlanságot ébresztünk az amúgy is túl érzékeny gyerekekben.

— És a pénzküldemények? Nem indokolják a levelek ellenőrzését?

— A pénz kezelésére nemcsak meg lehet, hanem meg is kell tanítani a növendékeket. Ha ezt nem tudják megvalósítani az intézeteken belül, akkor később következik be a baj, amikor a saját lábukra állnak. Megkapják az első fizetésüket, és azt hiszik a világot megvehetik rajta. Hamar elfolynak a százasok a kezük közül. Pénz nélkül megélni nem lehet, s bizony könnyen kicsúszik alóluk a talaj. Ezért is alakítottunk szövetségünkön belül patronálási rendszert.

— Vigyáznak az intézetekből kikerülőkre?

— *Igen. Minden ifjú mellé egy idősebb hallássérült kerül, aki megismerteti vele a buktatókat, egyengeti életét.*

— *Úgy tudom azt a „nevezetes” soprani bált is a szövetség szervezte.*

— *Nemcsak az esti, hanem a délutáni programot is, amikor siket színjátszócsoporthoz és táncgyűjtések léptek fel. A hallássérülteknek ez az egyetlen lehetőségük, hogy megismerkedjenek a színházzal, értékes irodalmi művekkel. A bál kilenckor kezdődött. A fiúk végre hozzájuk hasonló lányokkal találkozhattak volna. Tizenhat, húszéves fiúknak erre is szükségük van. Tudom, ez csak magyarázza, de nem menti a fegyelmezetlenséget.*

Az intézettől heves, pezsgő hangulatú KISZ-taggyűlés élményével búcsúztam. A fiúk tanáraik előtt is vállalták, amit nekem elmondtak, megismertették panaszukat. A „ne szólj szám, nem fáj fejem...” óvatkoskodó bölcsessége mintha ismeretlen lenne számukra. Karakánok, őszinték voltak.

Ösztálynyi közösség, negyven kamasz fiú gondjai. Látszólag kis ügyek. A konkrét problémák mögött mégis többről van szó. Pedagógiai tévedések váltottak ki ellenkezést, szültek fegyelmezetlenséget. A fiúk azoktól kapják a legkevesebb bizalmat és megbecsülést, akiktől a legtöbb segítséget várják. S akiknek az lenne a feladatuk, hogy emberi kapcsolataikban kiegyensúlyozott felnőttekké neveljék őket. Ettől bántóak igazán a korlátok.

Völgyi Vera
Fotó: Ágoston István

BÉNYEI ZOLTÁN
ÉS ÁGOSTON ISTVÁN
USZTY-ILIMSZKI
RIPORTJA

A BAR

Augusztus 16-án készült el Uszty-Ilimszkben az első magyar beton, s még ugyanaznap délután, kis csoporttal utasterében, mikrobusz kanyarodott a város repülőterének fából készült épületéhez. A váróterem ugyanolyan volt, mint otthon egy eldugottabb vasúti szárnyvonal kis állomásán – csak itt az IL-14-es és AN-2-es repülőgépek töltik be a „vicinális” szerepét. A magyar expedíció tagjai is egy kis Iljusin gép fedélzetén keltek útra Bratszkba, majd onnan tovább, egy Antonov tervezte, két turbólégszűrővel gépmadár fedélzetén a területi székhelyre, Irkutszkba. Megtisztelő feladatának tett eleget a kis delegáció: a forradalmár elődök, az internacionalista harcosok, a szovjethatalomért Szibéria földjén küzdő egykori Magyar hadifoglyok emléke előtt tisztelgett a csoport.

Kun Béla, Ligeti Károly, Zalka Máté neve fogalommá lett a távoli földön: a kommunista helyállás, a bátorság példaképei ők. A sok ország fiaiból verbuválódott internacionalista emlékműve a város fölé magasodik; a szobor talpazatán helyezte el Hanyecz István, a magyar építők vezetője és társai a Kun Béla Ifjúsági Építőbrigád virágait. A brigád tagjai azzal indultak el Budapestről: forradalmár elődök nyomait, útját követik. Ahol egykor a vörös magyarok fegyverrel álltak helyt, ott az ifjú építőknek munkájukkal kell bizonyítaniuk: méltók az örökségre.

Egyszer, nem is sokára, négy hatalmas erőmű változtatja kincset érő energiává az Angara szélesen, fenégesen hömpölygő vizét. Az első közvetlenül a Bajkál-tónál, Irkutszknál épült (tudjuk: az Angara a Bajkál-tóból ömlik ki, „ered” és a Jenyiszejbe folyik.) A második a híres bratszki vízi erőmű, a harmadik most épül Uszty-Ilimszknél. Már a negyediknek is kijelölték a helyét, valami

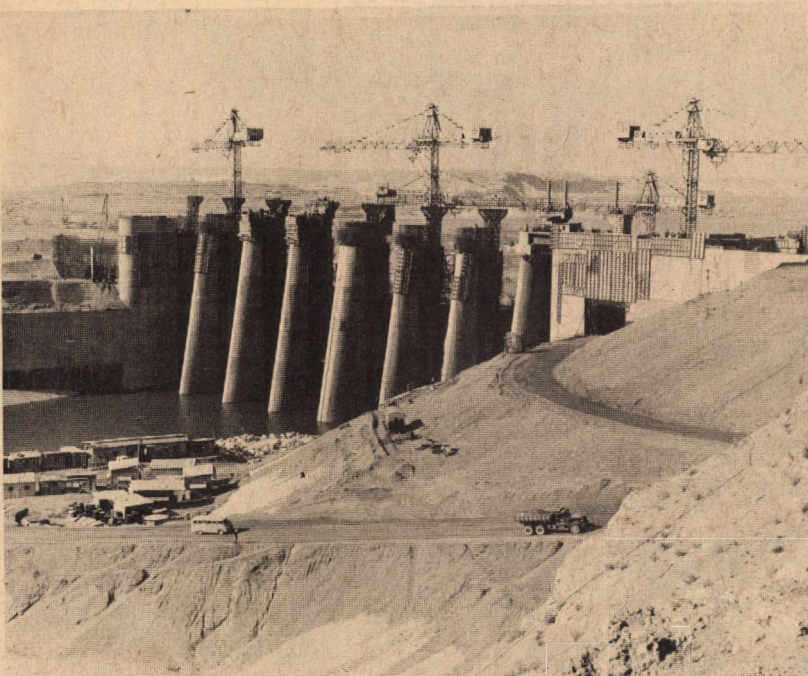
lejjebb (Szibériában persze ez is néhány száz kilométer), Bogucsánál lesz. Most tehát Uszty-Ilimszkben épül a GESZ (gídroelektrosztancija = vízi erőmű). A hatalmas völgyzáró gáton óriási toronydaruk magasodnak, s aki a gát tetejéről tekint le, úgy érzi, repülőgépről szemléli a világot. Folyásirány szerint a gát fölött valóságos tenger hullámszik a nyár végi szélben, a tenger szintje és a lenti folyószint közti százméteres a különbség. Ezt teszi meg hatalmas erővel lezúdulva az Angara, meghajtva az óriási turbínákat. A folyó bal partjánál egy zsilipszakasz nyitva van, szabadon hömpölyög le a víz. Robaja száz méterekre hallik.

– Közelebb lehet menni? – kérdezzük kísérőnket. Igenlő a válasz, s elindulunk. A meredek folyópart bokrai közt egyszerű, fából ácsolt lépcső visz a mélybe, az építkezéseken látni hasonlót. Ahogy egyre lejjebb ereszkedünk, a robaj erősödik, s bár napfényes az idő, a lépcső nedves, csúszós lesz. Azután mintha felhőbe érnénk: a tomboló zuhatag vizének egy része szinte porlasztva gomolyog. Félelmetes látvány, félelmetes zaj. Furcsa, de nem valamiféle magasztos gondolat jut eszembe, hanem Hofi Géza futballistája, a jó futballista, aki azt mondta a labdának: Ne pattogj! – és az nem pattogott. Az Angarát is lecsitítják, megszelidítik.

A Nagornaja utca 20-ban, a magyar brigád szálláshelyén pezseg az élet. A nyolcemeletes, nagyszerű munkásszállást az építők érkezésekor adták át. Egy kétszobás, fürdőszobás „kégli” öt fiatalnak adtunk. A fürdőszobában hideg-meleleg víz, minden folyosó végén tágas, villanytűzhelyekkel felszerelt konyha. No persze a főzés már az első napokban megkezdődött. A horgászat szerelmesei tették az első lépést: irány az Angara-part. A szak-

A KGST és a fejlődő országok

Az eufráteszi erőmű építés közben

A szárazság, a terméketlen föld a szegénység egyik oka

A Szovjetunió kormánya a közelmúltban nagy jelentőségű nyilatkozatot tett közzé a nemzetközi gazdasági kapcsolatokról. A dokumentumban sok szó esik a fejlődő országokról. A világ lakosságának kétharmadát felölelő, úgynevezett harmadik világ gazdaságai érzékenyen reagáltak a fejlett tőkés államokból kiindult, de tovagyrúzó inflációra és természeli zavarokra.

A számszerűleg százra tehető fejlődő országok minden nemzetközi fórumon új gazdasági világrend kialakítását követelik (egyebek között ezt célozta a Budapesten megtartott fejlődési béke-világkonferencia is), amely véget vet a nyugati ipari államok részéről történő kizsákmányolásnak, s igazságos, kedvező lehetőségeket teremt gazdasági elmaradottságuk, a gyarmati örökség felszámolására. Ennek megteremtése azonban hosszú időt vesz igénybe. A vezető tőkés országok ugyanis mindent elkövetnek korábban szerzett pozícióik megtartásáért. A fejlődő világnak viszont *átfogo rendezésre* van szüksége. Nem terjedelmes, hangozatos nyilatkozatokat várnak az évszázadokon keresztül a gyarmatokból meggazdagodott fejlett tőkés országoktól és az Egyesült Államoktól, hanem olyan sokirányú és önzetlen segítséget, amelyet a szocialista világrendszertől kapnak.

A fejlődő országok és a KGST-államok szoros gazdasági kapcsolatai viszonylag fiatalok, de már *elvége a teljes egyenjogúságra, a kölcsönös előnyökre és az előnyös feltételekkel történő önzetlen gazdasági és tudományos-műszaki segítségnyújtásra alapultak*. Az együttműködés azért is igen fontos a fejlődők számára, mert hozzájárul a neokolonializmus és a külföldi gazdasági monopóliumoktól való függetlenedéshez. Egyúttal lehetőség nyílik az elavult gazdasági szerkezet megváltoztatására és a nemzeti ipar megteremtésére, illetve továbbfejlesztésére. A KGST-tagállamok jelenleg 75 fejlődő országgal tartanak fenn gazdasági és műszaki kapcsolatokat. 1962-től napjainkig *hússzorosára* emelkedett az árucserforgalom a szocialista és a fejlődő országok között. Az afrikai, ázsiai és latin-amerikai fejlődő országokban mintegy 3000 ipari és más létesítmény épült fel az elmúlt két évtizedben KGST-segítséggel. Az együttműködési megállapodások döntő többsége az ipar, elsősorban a nehézipar fejlesztésére irányul. A szocialista államok történelmi tapasztalataikból már tudják, s a segítségnyújtás során is abból indulnak ki, hogy a korszerű és független nemzet-

gazdaság alapja a fejlett *nehéz- és energetikai ipar*. Elsősorban a legfontosabb gazdasági ágak, illetve az úgynevezett *infrastruktúra* megteremtéséhez nyújtanak segítséget a KGST-államok, s ezzel is lehetővé teszik, hogy a fejlődő országok megszabadulhassanak az idegen tőkéktől való függéstől és erősíthessék az *állami szektor* szerepét a gazdasági életben.

Jó példája a szocialista segítségnyújtásnak az Indiában létrehozott vaskohászati kombinát, az Algériában felépített ólom- és cinkdúsító üzem. Az asszuáni erőmű — amely a világ egyik legnagyobb ilyen jellegű létesítménye — lényegesen befolyásolta az egyiptomi mezőgazdaság és ipar teljesítőképességét. A kohászati együttműködést jól jellemzi, hogy a szocialista országok által a fejlődő országok acélpárában épített és épülő üzemek együttes kapacitása évente 30 millió tonna.

A fejlett ipar megteremtéséhez korszerű energiarendszerre van szükség. Kiemelkedő jelentőségű a KGST-országok szerepe ezen a téren is, hiszen segítségükkel eddig mintegy 650 *energetikai bázis* épült fel a fejlődő államokban. Közülük olyan óriási létesítmények, mint a szíriai vízi lépcső, vagy a befejezés előtt álló 500 ezer kilowatt teljesítményű iraki vízi erőmű. Közreműködnek a szocialista országok szakemberei az energiahordozók — olaj, földgáz, szén — geológiai feltárásában és kitermelésében is. A Közel-Keleten és Pakisztánban például nagy olajmezőket tártak fel.

A KGST tagállamai a fejlődő országokban 180 gépgyártó és fémfeldolgozó vállalatot, 150 kőolaj-feldolgozó és egyéb vegyipari üzemet építettek fel, illetve anyagi és műszaki segítséget nyújtottak létrehozásukhoz.

Az öntözőrendszerek megteremtésével több százezer hektár föld vált művelhetővé, a gépek szállítása és a technológia átadása pedig hozzájárul a korszerű mezőgazdaság alapjainak lerakásához. Algériában bolgár közreműködéssel épül öntözőrendszer, a készülő iraki csatorna — amely a Tartar-tavat és az Eufráteszt köti össze — hozzájárul a helyi mezőgazdasági termelés megváltoztatásához. Sok élelmiszeripari üzem, textil- és papíripari kombinát, cipőgyár, cementmű és egyéb épült a fejlődő országokban KGST-hozzájárulással Szomáliától Argentínáig.

Érdemes külön is szólni arról a segítségről, amelyet a szocialista országok gazdasági közössége nyújt a szakemberképzésben. Csaknem másfél száz oktatási intézményt, főiskolát építenek a fejlődő országokban a KGST tag-

államai. Burmában *technológiai intézet*, Algériában *kőolajipari technikum* létesült, s a példákat még hosszasan lehetne sorolni. Mintegy 40 ezerre tehető azoknak a fejlődő országbeli leendő szakembereknek a száma, akik a KGST-országok oktatási intézeteiben tanulnak.

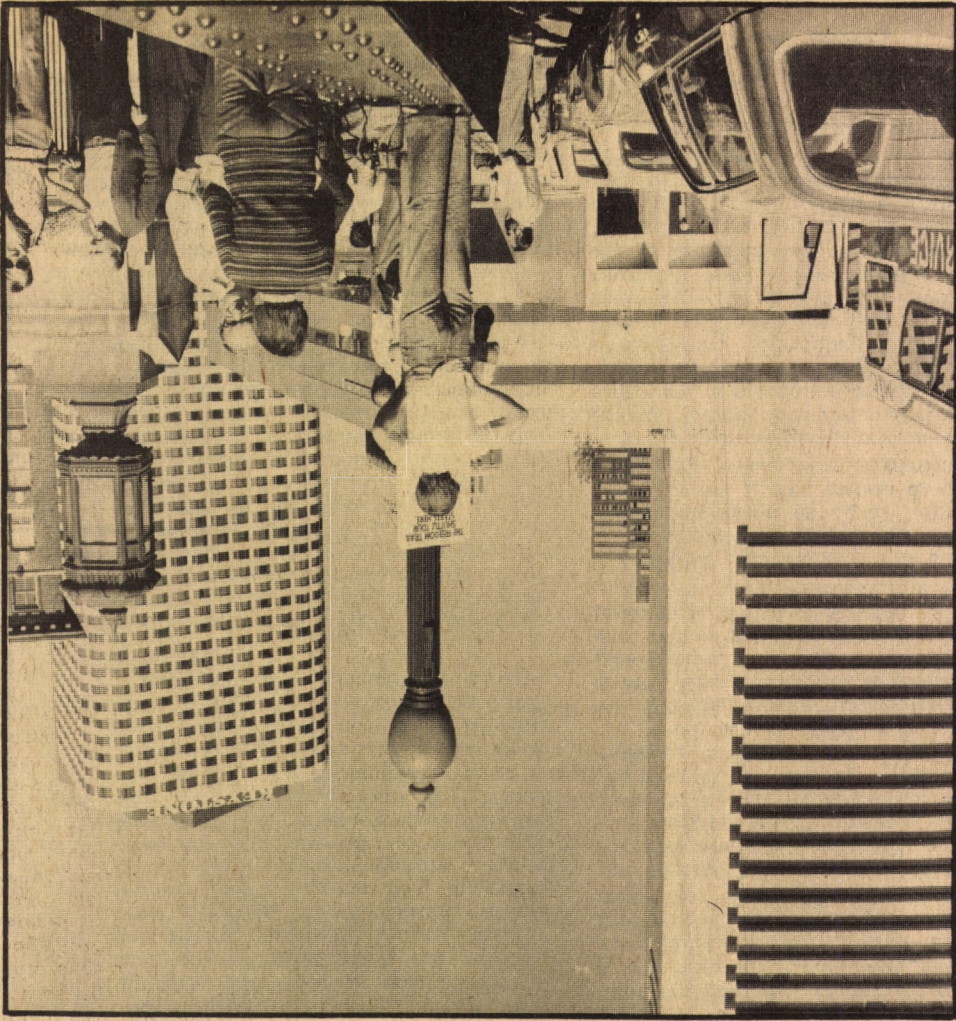
A külkereskedelmi kapcsolatokban a KGST-országok elsősorban *gépeket és berendezéseket* exportálnak a fejlődő országoknak és olyan cikkeket, amelyek elősegítik a szilárd és szuverén nemzetgazdaság megerősítését. Biztos piacot jelent a KGST a fejlődő országok nyersanyagai és félkésztermékei számára.

Mintegy *11 milliárd rubelre* rúg az az összeg, amelyet a szocialista államok a harmadik világ segélyezésére fordítottak. A segélyek egy része térítésmentes, a hitelek után pedig igen alacsony kamatot kell fizetni. Sőt, újabban a hitel annak az objektumnak a termékével is törleszhető, amelynek finanszírozására igénybe vették. Afganisztán például a *neki* gázvezeték építésére és a gázkutat felszerelésére nyújtott hitel törlesztéseként a Szovjetunióba olyan földgázt szállít, amelyet szovjet segítséggel tártak fel.

A segítségnyújtás és az együttműködés további fejlesztésére 1974-ben a KGST-országok a Nemzetközi Beruházási Bankon belül külön alapot hoztak létre a gazdasági és műszaki támogatás finanszírozására. Bármelyik fejlődő ország igénybe veheti az alapot, ha területén nyersanyagot kíván kitermelni a KGST-országok közreműködésével. Hosszas lehetne sorolni még a segítségnyújtás és az együttműködés területeit, mindennapi példáit. Az utóbbi években már szervezett, szerződéses kapcsolatok is létrejöttek a szocialista gazdasági integráció és a fejlődő országok között. Mexikó és Irak együttműködési megállapodást kötött a KGST-vel, s több országgal folynak tárgyalások hasonló jellegű egyezményekről.

A gyarmati sorból nemrég felszabadult államok nagyra értékelik a szocialista világnak azt a következetes és minden nemzetközi fórumon hangoztatott politikáját, amellyel támogatják a teljes politikai és gazdasági függetlenségükért vívott szívós küzdelmüket. Azok a fejlődő országok is, amelyek korábban nem éltek gyarmati sorban, gazdasági életük viszont az újgyarmatosítás vadászterületévé lett, ma már a KGST-országok támogatásával mind jelentősebb sikereket érnek el az önálló nemzetgazdasági megteremtésének útján.

Gonda György—Lőrincze Péter

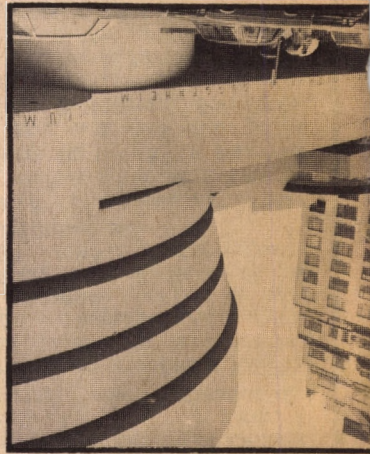
A bostoni kikötő hidján

„Szabadien bemutató”
az amerikai
bevendorlők újságiból

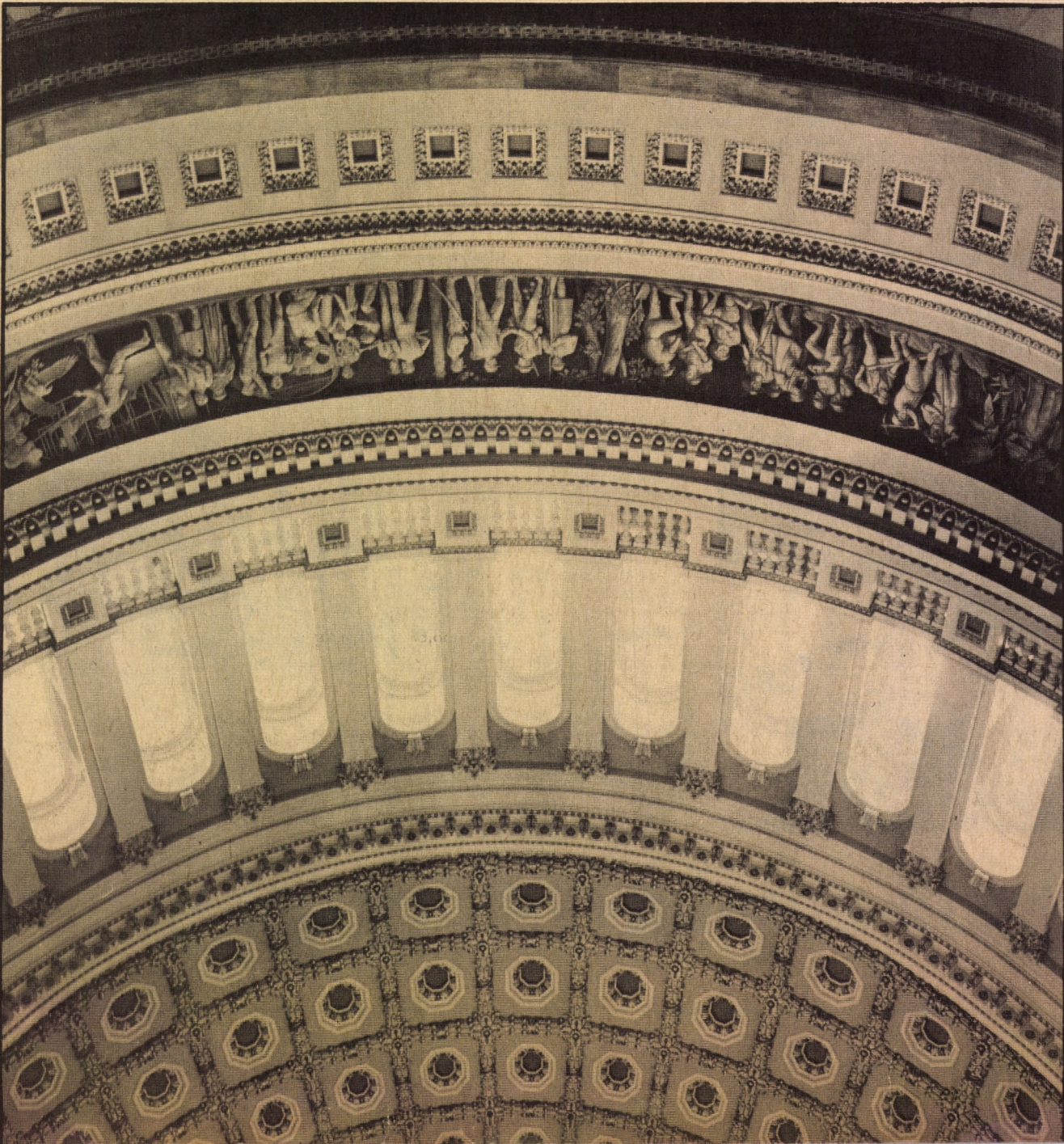
A SZERZŐ FELVETÉLEI

A modern
művészetek
egyik otthona
a Guggenheim Múzeum

TÉRÉS

3.
syalai lencs
portorozata

A Capitolium kupolája

TÖKÉS GAZDASÁG '77

Marad a válság

1977 első napjaiban biztosan sok országban hajolnak a gazdaságpolitikusok képzeletbeli kristálygömbjeik fölé, a kérdések, melyekre biztos választ kutatnak, a következők: csökken-e az inflációs ráta, mérséklődik-e a munkanélküliség, visszaáll-e a gazdasági növekedés normális, gyors, „megszokott” ritmusa.

Az előjelek bizony nem a legbiztatóbbak. A legfejlettebb tőkés országokat tömörítő szerv, az OECD tagállamai 1973-ig bruttó nemzeti terméküket másfél évtizeden keresztül átlagosan 5,5%-kal tudták növelni, az olajválság után azonban gazdaságuk csak évi 2%-os ütemben volt képes fejlődni. A második világháború utáni időszak legmélyebb recesszióját élte át a tőkés világgazdaság, olyan visszaesést, melyből — megcáfolva az előrejelzéseket — nem következett be gyors kilábalás.

A fejlett tőkés országok 1976 közepén még lényegesen bizakodóbbak voltak. Az Egyesült Államokban 1975 júniusával minden kétséget kizárólag megkezdődött a fellendülés, a gazdasági tevékenység olyan gyors ütemben emelkedett (1976 első negyedében például évi szinten 9,2%-kal), hogy a washingtoni gazdaságpolitika egyre inkább az újraéledő inflációt tartotta fő veszélynek. Ugyancsak megélenkült a gazdaság 1975 második felében az NSZK-ban és Japánban, s a tőkés fővárosokban logikusan számítottak arra, hogy e három állam mintegy a többieket is „kivezeti” a recesszióból. Ezt a feltételezést tükrözte a legnagyobb tőkés államok Puerto Ricó-i csúcstalálkozójának dokumentuma, az a vélekedést erősítette meg a Nemzetközi Valutaalap manilai konferenciája is. Végül ez az optimizmus magyarázza az OECD 1976 júniusában közzétett bizakodó középtávú előrejelzését.

A múlt év közepén még a 24 országot tömörítő szervezet agytrösztje úgy vélte, hogy 1980-ig a tagállamok átlagos évi gazdasági növekedése 5,5%-ot ér el (ez pontosan meg egyezne az 1973 előtti dinamikával) úgy, hogy az inflációs ráta 5%-ra, a munkanélküliség pedig 4%-ra mérséklődik. Az öt év alatt az OECD külkereskedelmét évi 8,5%-kal bővítené, így a régió fizetési mérlege 1980-ra kerülne egyensúlyba.

Különböző pártállású szakértők azonnal igyekeztek rámutatni, hogy az előrejelzés alighanem túlságosan optimista. Az 5,5 százalékos átlagos növekedést sokan találták túlságosan magasnak és még többen vélték a magas növekedési ütemet összeegyeztethetetlennek a viszonylag mérsékelt inflációs rátával. (Az OECD szakértői egyébként tudatosan elkövettek egy kis turpisságot: az 5,5%-os növekedést tudatosan 1975-ös alapon számították — ez volt a recesszió mélypontja a tőkés világban —, 1974-hez viszonyítva az átlagos emelkedés csak 4%-ot tett volna ki.)

Az OECD gazdaságpolitikai bizottsága előrejelzéséhez azonban még szöveges kiegészítést is fűzött, melyen nem volt nehéz felismerni az Egyesült Államok gazdasági vezetőségének hatását. Eszerint a tőkés országok legnagyobb feladata nem a munkanélküliség elleni harc — hanem az infláció kordában tartása. Ennélfogva nem ajánlatos különböző gazdaságélénkítő intézkedések gátlástalan alkalmazása, a súlyt inkább arra kell helyezni, hogy a gazdasági növekedés stabil, töretlen legyen. Ezt a nézőpontot tette maradéktalanul magáévá a Puerto Ricó-i csúcsertekezlet, ezt a véleményt erősítették meg Manilában is. Ezen filozófia alapján született meg Párizsban a Barré-terv, Olaszországban az Andreotti-kormány stabilizációs programja.

A fenti csomagtervek legfontosabb jellemzője, hogy deflációs jellegűek, pénzt vonnak ki a gazdaságból, hogy az árakra nehezedő nyomást csökkentsék. Ugyancsak a manilai

recept szerint — amely a költségvetési egyensúly helyreállításáról beszél — több tőkés államban sor került az államháztartás kiadásainak csökkentésére is. (Érdekes módon a takarékoskodik leggyakrabban nem a hadiköltségvetés, hanem az oktatási-szociális programok sínylették meg.)

1976 júniusa óta azonban a gazdasági helyzet Nyugaton érezhetően megváltozott. Elsősorban az amerikai gazdaság működése adott aggodalomra okot, a növekedési ráta ugyanis a tengerentúlon 4%-ra esett vissza. Ezzel párhuzamosan kiderült, hogy az infláció megfékezése is nehezebben megy a vártnál. Ezek a tények magyarázzák, miért kellett már 1976 novemberében az OECD-nek módosítania középtávú előrejelzését. Az új variáns szerint 1980-ig a növekedési ráta csak 4%-os lesz. Öt évre előre persze köztudomásúlag könnyű jóslani, 1980-ban valószínűleg kevesen fognak már az OECD 1976-os nyilatkozatára emlékezni. Figyelmünket inkább arra érdemes fordítani, mit tart a szervezet 1977-ről. Ami a gazdasági növekedést illeti, az USA növekedési üteme az idén 6%-ra nő, a tavalyi 5%-kal szemben. Japán bruttó nemzeti terméke ez évben 6%-kal haladja meg a tavalyit, a növekedési ütem tehát változatlan. Az NSZK és Franciaország tavaly 5% körüli ütemben fejlődtek, az idén 3%-kal kell megelégedniük. (Legalábbis ez az OECD véleménye, a két érintett főváros az előrejelzés közzététele után azonnal erélyesen tiltakozott.) Angliában is gyorsul a gazdasági növekedés, 1976-ban 1% volt, 1977-re az ütem „megkétszereződik”. Olaszország tavaly egészen jól szerepelt, bruttó nemzeti terméke 4,5%-kal emelkedett, az idén valószínűleg a növekedés zéró.

Az előrejelzés szerint tehát mindössze két ország (az USA és Japán) számíthat arra, hogy gazdasági növekedése ez évben a 4%-ot meghaladja, a többi vezető ország ettől — néha jócskán — elmarad. Még kevésbé biztató a helyzet az infláció frontján. E tekintetben a legfejlettebb tőkés országok láthatóan két csoportra szakadtak. Néhány ország — az USA, az NSZK és különösen Svájc — bizton számíthat arra, hogy az infláció az idén országukban 4–6% körül alakul. Olaszországban viszont az áremelkedés üteme tavaly 20%-os volt, az idén a kormány „reméli”, hogy sikerül 14%-ra leszorítani. Csökkenést szeretnének elérni e téren Angliában is: 1976-ban csaknem 16%-os infláció után 1977-re a jóslat 13,2%. Angliában egyébként a hosszú távú perspektívák sem adnak okot különösebb öröme, a Chase Econometrics amerikai gazdaságkutató cég tanulmánya szerint a szigetország az elkövetkezendő 10 évben átlagosan 13%-os évi áremelkedésre számíthat. A tanulmány készítői szerint a fogyasztói árak megállíthatatlan emelkedésének talán legfőbb oka a gyengélkedő font, az angol valuta árfolyamának 1%-os csökkenése ugyanis az importárakon keresztül 0,2%-kal nyomja feljebb az árindexet. A tőkés kormányok gazdaságpolitikájának jelenleg az a dilemmája, hogy minden fontos céljukat egyszerre megoldani nem tudják. Sőt, a célok — legalábbis rövid távon — ellentmondásba kerülhetnek egymással. Nyilvánvaló, hogy a kapitalista államok szívesen tennének erőfeszítéseket a munkanélküliség csökkentésére — választási, politikai okokból — és ez okból hajlandóak lennének a gazdasági tevékenység ösztönzésére is. A probléma azonban az, hogy a növekedési ütem emelkedése szükségszerűen magával hozza az inflációs ráta növekedését is. Ráadásul jelenleg a helyzet az, hogy a tőkés vállalkozók nemigen bíznak egyelőre kormányaik gazdaságpolitikájának sikerében, a termelő beruházások emelkedésének üteme csaknem mindenütt lanya. Ilyen körülmények között a

„Munkanélküli vagyok” — áll a táblán. Viselője — a korábbi évekhez hasonlóan — nem lehet optimista az 1977-es előrejelzést illetően sem.

tőkés világban a fellendülés fő motorja csakis a fogyasztói kereslet lehet, igaz, hogy ezen az úton könnyebben is hajthatja fel a kereslet az árakat. Néhány országban azonban 1976 végén már a fogyasztói kereslet is mérséklődött. Az USA-ban például megmutatkozott ez a járművek és más tartós fogyasztási cikkek kereskedelmi forgalmában. (Nem véletlen, hogy néhány befolyásos amerikai lap egy esetleges 1978-as recesszióról kezdett el elmélkedni.)

Egyre nagyobb hangot kap napjainkban az a nézet — egyelőre még csak tudományos körökben hangoztatják —, hogy a tőkés országok gazdasági növekedése tartósan lelassul, a jelenlegi megtorpanás tehát semmi esetre sem tekinthető átmenetinek. Ennek a véleménynek a képviselői abból indulnak ki, hogy a fejlett tőkés országokban a munkaerő egyre nagyobb része dolgozik a szolgáltatások területén, itt viszont a munka termelékenysége kisebb, mint az iparban. A foglalkoztatottak kisebb termelékenysége tehát szükségszerűen vezet a gazdasági növekedés mérséklődéséhez.

Az okokat illetően ma még nem láthatunk tisztán, nehéz is lenne a tőkés konjunktúra kilátásairól egyértelmű véleményt kialakítani. A lényeg azonban egy: az élet egyelőre nem követi az optimista jóslásokat.

Gonda György—Lőrincze Péter

A kozmetika- király legendája

— Miben alszik ön, pizzamában vagy hálóingben? — teszi föl a kérdést az *Édes életben* a riporter a Rómába érkező filmsillagnak.

— Két csepp francia parfümben — hangzik az Eszményi Asszony válasza (Anita Ekberg megszégyesítésében).

A filmsztár félig téved

Nos, a válaszon minden bizonytalanságot föloldott volna — ha hallotta volna — *Gabrielle Chanel*, *Christian Dior* vagy akárki a *Givenchy* és a *Molyneux* cégektől. Mert a filmsztár válasza teljes ellentétben áll az ő divatdiktátori elveikkel: az amerikai illatszeresekkel szemben a franciák az *öltözködés elsőbbségét* hirdetik. Birodalmukban a kozmetikaipar mindössze egyetlen tartomány.

Chanel kisasszony például varrónőként kezdte. Úgy

meséli, az első világháború vége táján öt frankkal a retiküljében érkezett Párizsba. Először kifutóskodott egy szalonban, aztán varratott, sőt, később már rajzolhatott is. Ő tervezte az első minit, a húszas évek sok botrányt keltő fiús ingruháját. Ő tette divattá az olcsóbb anyagokat és a bizsut is. Jól okoskodott, mert így a háborús években elszegényedett nők is lépést tarthattak a divattal. *Chanel* neve pedig híressé, ő maga dúsgazdaggá vált. Létrehozta divatbirodalmát. Az illattartomány megteremtése csak ezután következett.

Hozzá hasonlóan szintén a szalonok felől tört be az illatszeres világába *Christian Dior*, valamint a *Givenchy*. A *Patou* meg a *Schiaparelli* cégek is elsődleges divattervezői tevékenységüket „támogatták csak meg” parfümkészítményeikkel.

A férfi titka — az erő. Revson az egyhelyben-biciklin

Az Egyesült Államokban viszont az a szépségideál-felfogás érvényes, amelyet az *Édes élet* filmsillaga is képvisel: a *kozmetikum mindenekelőtt*. Itt a kozmetikaipar önállósult.

Bunsen-égőn készült lakk

Az eltérés ellenére persze így is vannak azonosságok, legalábbis ami a divatdik-

tátorok feltöréséről terjesztett Chanel-típusú szentimentális történetkéket illeti. *Helena Rubinstein* a reklámmonda szerint például szegény lengyel bevándorlók gyermekeként kezdte, és lemondásokkal meg áldozatokkal teli fáradsággal honosította meg a hagyományos lengyel szépség-eredményeit és receptjeit az Újvilág földjén. *Max Factor* sem kevés erényről tett tanúbizonyságot, amíg elérte, hogy készítményei révén szinte a világ minden sarkában ott tündököljön dombornyomású neve. S a reklámszakemberek, e legendák kitálói és elterjesztői, akárcsak a reneszánsz államocskák történetírói, még arra is gondosan vigyáznak, hogy a színes élettörténet-találásokban megcsillantsák mesterük ragyogó szellemét is — híven feljegyzik „szellemes” mondásait. Ha igaz, *Helena Rubinstein* elmeszi, hogy „egy nő make-uppal már nem lehet meztelen.”

Egyedül *Charles Revson* nem tulajdonítottak csupa-szellem mondásokat. Még *Andrew Tobias* is — aki csaknem egy esztendővel az Államok tíz lelegegánsabb férfija közé sorolt *Revson* halála után megje-

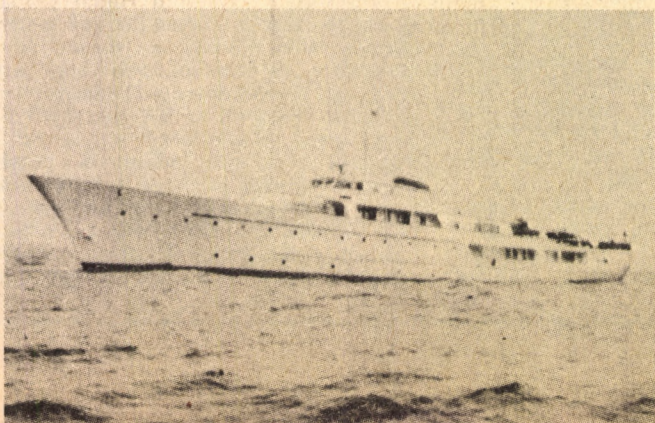
C. H. Revson, akit az amerikai fodrászok a tíz lelegegánsabb férfi között emlegettek

lentette az amerikai illatkirály biográfiáját — kemény, kibírhatatlan, alkalmazotainak életét megkecsesítő, neurózistól, szívpanaszoktól és gyomorbántalmaktól szenvedő hipochondernek rajzolja őt. A meghatározó karriertörténet azonban ő sem tudja kikerülni. Ez így hangzik:

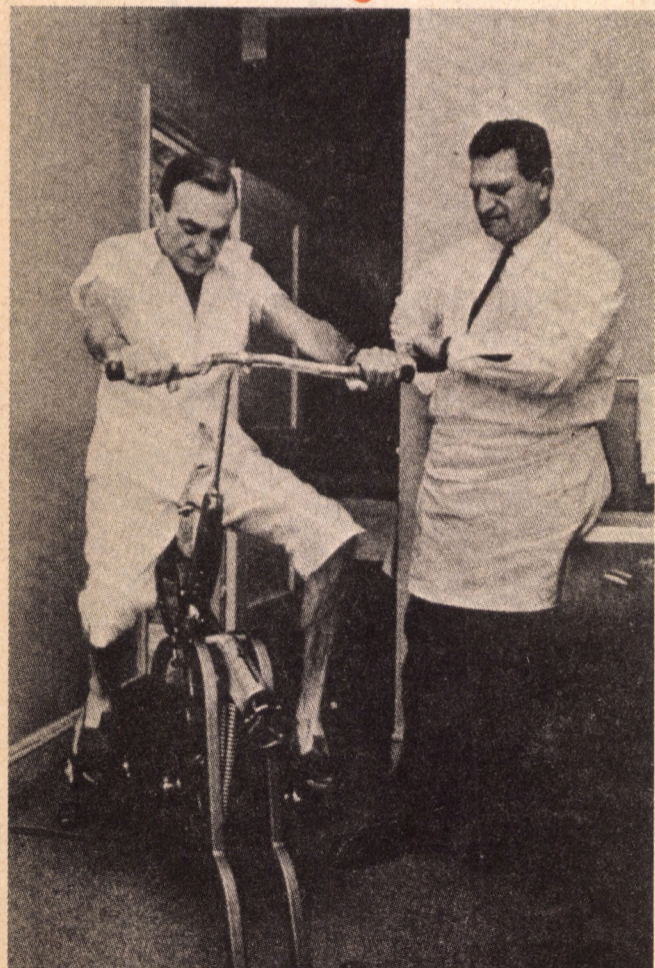
Charles Haskell Revson hetven esztendeje született, természetesen egy szegény bevándorló család gyermekeként, Boston egyik elszomorító bérkaszárnijában. A pályát 1932-ben kezdte — nem öt frankkal, hanem — egy üveg körömlakkal a zsebében. A lakkot *Charles Lachman* kémikus készítette egy elaggott Bunsen-égőn. De ez elég volt a karrierhez, amelyhez *Lachman* gyártmányán kívül még odaadta neve kezdőbetűjét is, s *Lachman*, a csendstárs így változtatta a magal-*l-jével Revlonná* az éppen megalakuló cég nevét. Az első üveget *Revson* jó áron adta el, működhetett a Bunsen-égő. *Revlonék* az év végén 4055 dolláros és 9

Revlon-szalonn az USA-ban és az NSZK-ban

Harmincegy fős legénységgel és napi 1800 dolláros költséggel hajózázott az *Ultima II*.

A Szovjetunió X. ötéves terve

A minőség és a hatékonyság ötéves tervként vonul be a Szovjetunió gazdaságtörténetébe az 1976–80-ra szóló tervtörvény, amelyet a közelmúltban fogadott el a Legfelsőbb Tanács. A tizedik ötéves terv — amely egyébként a Szovjetunió 1990-ig terjedő hosszú távú fejlesztési programjának első láncszeme — célkitűzései méltán váltanak ki világszerte nagy figyelmet.

A tizedik ötéves terv — akárcsak a többi szocialista ország idén indult ötéves tervperiódusa — *ismételten bizonyítja a szocialista gazdasági és társadalmi rend fölényét*. Manapság, amikor a fejlett tőkés országok éppencsak kilábalófélben vannak a második világháború utáni időszak legsúlyosabb gazdasági válságából, a világ első szocialista állama öt évre előre meghatározza gazdaságfejlesztését — konkrétan, válságmentesen és további jelentős növekedést kitűzve. Az elkövetkező esztendőkből is az inflációval, valamint a magas munkanélküliséggel küzdő tőkés országok nemhogy öt évre, de jóformán egy évre sem tudják előre megbízhatóan felvázolni gazdasági helyzetük alakulását. Legfeljebb jóslásokba, becslésekbe bocsátkoznak, hiszen a *recesszió árnyéka még ott lebeg fölöttük*, sőt az sem kizárt — tekintélyes nyugati gazdaságkutató intézetek szerint —, hogy 1978-ra ismét visszatér a hanyatlás. A fejlett tőkés államok nem túl optimista, kapkodó és még ráadásul súlyos pénzügyi problémákkal tétetett gazdaságpolitikájával szemben a szilárd alapokon nyugvó, egyenletes gazdasági növekedést biztosító, emberközpontú szovjet ötéves terv áll.

Ami a legfontosabb tervszámokat illeti: a nemzeti jövedelem öt év alatt 26 százalékkal növekszik, az ipari termelés emelkedése 36, a mezőgazdaságé 16 százalékos lesz. A pusztán számok azonban csak a mennyiségi változást mutatják az előző ötéves tervhez képest, a minőséget nem. Pedig a *kommunizmus építőinek eddigi legnagyobb szabású tervére éppen a minőség, a hatékonyság és a gazdaságosság előtérbe kerülése a jellemző*. A tudományos-műszaki haladás meggyorsításával, a termelékenység növelésével, az ésszerű takarékosággal, a rendelkezésre álló anyagi és termelési eszközök jobb összpontosításával kívánja a Szovjetunió megszilárdítani és még magasabb szintre emelni az eddig elért eredményeket. A tervtörvény parlamenti vitáján például a felszólalók egy része kifogásolta a könnyűipari cikkek minőségét és választékát, a nem minden esetben megfelelő sorozatgyártást. Az új ötéves terv éppen ezeket a hiányosságokat akarja megszüntetni és minden népgazdasági ágban *elsősorban a minőséget és a hatékonyságot kívánja fokozni*. Kétségkívül sok a tennivaló, de a Szovjetunióban minden feltétel rendelkezésre áll, hogy — a XXV. pártkongresszus irányelveinek megfelelően — tovább erősítsék az ország gazdasági alapjait, növeljék az életszínvonalat.

1976–80 között is az ipar, ezen belül a gépipar és a vegyipar fejlődik a leggyorsabban. Jellemző adat, hogy *az iparban a gépesítettség foka 34 (!) százalékkal növekszik*, egyre több lesz az emberi munkaerőt alig igénylő automatikus üzem, gyártósor. Érdemes külön is szólni a fűtőanyag-energetikai ágazat valóban imponáló célkitűzéseiről. Már napjainkban is a Szovjetunió áll az első helyen a világ kőolaj- és széntermelésében. (Ugyancsak itt állítják elő a világon a legtöbb acélt, a könnyűipari és élelmiszeripari cikkek közül többek között a legtöbb szövetet, cipőt, tejterméket.) 1980-ban a Szovjetunióban már 640 millió tonna kőolajat és 435 milliárd köbméter földgázt fognak a felszínre hozni. A villamosenergia-termelés eléri majd az 1380 milliárd kilowattórát, s ennek a mennyiségnek több mint egyötödét atomerőművek állítják majd elő.

Hatalmas erőfeszítéseket tesz a szovjet népgazdaság az elkövetkező években a mezőgazdaság fejlesztése érdekében. Óriási anyagi eszközöket fordítanak a nagy hatékonyságú gé-

pek számának növelésére, a műtrágyázásra, mezőgazdasági kombinátók további kialakítására — egyszóval az agrárszektor felemelésére a legkorszerűbb színvonalra. Az első számú mezőgazdasági feladat a gabonatermelés felfordítása, de emellett ugyancsak kiemelt feladat a hús-, zöldség- és gyümölcs-termelés fokozása. (A tervidőszak végére a lakosság a tavalyinál 11 százalékkal több húst, 27 százalékkal több zöldséget, 35 százalékkal több gyümölcsöt vásárolhat majd.) A mezőgazdaság fejlesztéséhez tehát a Szovjetunió rekordösszeget biztosít. Annak a mezőgazdaságnak, amely a tavalyi, jónak nem mondható 140 millió tonnás gabonatermés helyett az idén 220 millió tonnánál is többet adott az országnak. S bár a mezőgazdaságban az időjárás alakulása meghatározó tényező, az ideai csúcsteljesítmény mégis *elsősorban az áldozatkész embernek, a magasabb színvonalú munkaszervezésnek köszönhető*. Amikor az SZKP októberi plenumán Leonyid Brezsnyev beszédében bejelentette a mezőgazdaság idén várható terméseredményét, ezek a számok a világsajtóban a címoldalakra kerültek, mintegy elismerésként a szovjet agrárszektor teljesítményének.

Az ötéves terv nagy figyelmet szentel az *életszínvonal alakulásának, valamint a szociálpolitikai kérdéseknek*. Öt esztendő alatt a lakosság reáljövedelme 21 százalékkal emelkedik, tovább emelik a béreket és a nyugdíjakat, s javítják a kisgyermekes anyák helyzetét. A fogyasztási cikkek mennyiségének és nem utolsósorban minőségének emelése ugyancsak az életszínvonalpolitika fontos eleme. (Érdemes megjegyezni, hogy a könnyűipari termékekből 27, a tartós fogyasztási cikkekből 56 százalékkal emelkedik a termelés.) Az évtized végére a Szovjetunióban hűtőszekrényből és rádióból 85, televízióból 84 darab jut majd minden száz családra. Az autóipar 1980-ban 2,2 millió gépkocsit gyárt majd.

A tervszámok fedezete: *a dolgozó emberek erőfeszítése, tenniakarása*. A minőség és a hatékonyság javítása természetesen megki-

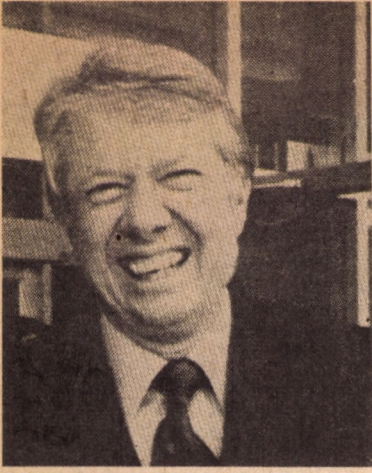
vánja a munkaszervezés és a szakképzettség színvonalának további emelését. A gigantikus méretű beruházások — amelyek egy részében a KGST-tagországok is részt vállalnak — tovább gazdagítják a szovjet népgazdaságot és erősítik a kommunizmus gazdasági rendszerének alapjait. *A szovjet ötéves terv nagy lehetőségeket kínál a KGST-országoknak is, hiszen az elkövetkező években a Szovjetunió külkereskedelmének több mint 60 százalékat ezekkel az országokkal bonyolítja majd le*. Az új terv egyúttal hozzájárul a szocialista országok gazdasági integrációjának további mélyítéséhez, s az együttműködés magasabb színvonalra való emeléséhez a komplex program jegyében.

Bajbakov, a Szovjetunió Állami Tervhivatalának elnöke a Legfelsőbb Tanács ülésén elmondta, hogy *„a népgazdasági programok maradéktalanul valóra váltása eredményeképpen a Szovjetunió nem egy területen megközelelti vagy elhagyja az Egyesült Államokat”*. A Szovjetunió nemzeti jövedelme 1980-ban eléri az USA 1975. évi nemzeti jövedelmének 85 százalékat, míg az ipari termelés 9 százalékkal haladja meg a tavalyi amerikaiat. (Összehasonlításképpen: 1950-ben a szovjet ipar termelése 30 százaléka volt az amerikaiénak, két évtizeddel később már 75 százaléka.) S hogy az 1980-ra tervezett szovjet előirányzatokat miért a tavalyi amerikai tényszámokhoz hasonlítjuk: pusztán azért, mert megbízható amerikai előrebecslések a saját gazdaságot illetően nemhogy 1980-ra, de még 1977-re sem állnak rendelkezésre.

A szovjet népgazdaság ideai első háromnegyedévi eredményei *alátámasztják a tizedik ötéves terv megalapozottságát, célkitűzéseit*. Akárcsak idáig, a jövőben is a dolgozó hétköznapokon valósulnak meg a tervcélok.

Gonda György—Lőrincze Péter

Carter

Jimmy kicsoda? — tette fel a kérdést még alig fél éve a vezető amerikai lap. November 2-án megszületett a válasz: az Egyesült Államok 39. elnöke.

Kicsoda James Carter? — vetődik fel ismételtlen a kérdés, megváltozott hangsúllyal, hiszen nem egy egyszerű földi halandó eredetűre, felszárnyalásának titkára irányul immár, hanem a világpolitikában vezető szerepet játszó államférfiú előre felmérhető tetteinek irányára.

James Earl Carter 1924-ben született, a „mély Délnek” számító Georgia állambeli Plainsben, ahol ősei már 200 éve honosnak származtatják magukat. Az idősebb Carter akkoriban mogyoró-felvásárlással foglalkozott. Felesége ápolónőként tevékenykedett. A Carter család, noha szegény nem volt, a közepes jövedelmű farmerek közé rangsorolódott. A Carter-vagyon értékét manapság a US News and World Report 1,6 millió dollárra becsüli.

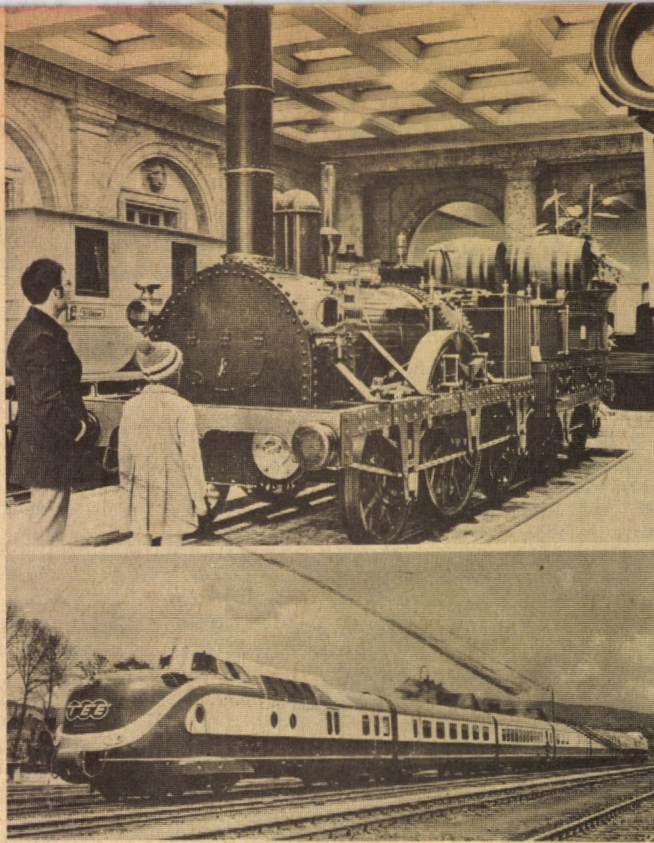
James Carter apja farmjáról a haditengerészet-hez került. Ott csipte fel az elnökválasztási kampányban vezérmondatként szereplő jelszót: „Miért ne a legjobbat?” Ez alatt most önmagát értette, de az amerikai elnökválasztási küzdelemben az ilyesmi nem számít szerénytelenségnek. A haditengerésztől a tengerészeti akadémiára iratkozott, s egyúttal nukleáris fizikát is tanult. Kész mérnöként és tengerésztisztként szerelt le, miután közreműködött az első atommeghajtású tengeralattjáró megépítésében. Nős, négy gyerek apja.

Politikai pályáját 1962-ben kezdte Georgia szenátusában. 1966-ban harcba szállt a kormányzó címetért, de veszített. A következő négy évet is e célnak szentelte. Georgia állam 159 megyéjében 1800 beszédet tartott és kb. 600 ezer kezét szorította meg, s végül Georgia kormányzója lett. Kormányossága idején két említésre méltó tett fűződik a nevéhez: jelentősen megemelte az állami posztokon szolgáló feketék részarányát és a 300 állami ügynökségből 278-at megszüntetett, illetve átszervezett. Kritikusai szerint viszont a szociális intézkedéseket elhanyagolta.

Személyével kapcsolatban most a legfontosabb kérdés: milyen elnök lesz James Carter? A szakértők érthetően óvakodnak a jóslatoktól. Viszont joggal hangsúlyozzák egyfelől Carter realitáserőjét, másfelől, a nemzetközi élet realitásainak keménységét. Bizonytalansági elemnek számít Carter messianisztikus-misztikus vallásossága, amely ha elsődleges szerepet nem is kaphat, szőhöz juthat. További támpont Carter választási vezérkara, amely valószínűleg beépül a Carter-adminisztrációba. Külpolitikai tanácsadója, Zbigniew Brzezinski ismert antikommunista. De még nem ült a döntések préselő kényszerének kereszt-tüzében, hatalmi székben, ahol már nem lehet „a kibicnek semmi sem drága” alapon határozni.

Carter támogatói: az északkeleti iparvidék tőkés körei, a déli farmerek, s mellette szavaztak az etnikai kisebbségek is, meg a feketék. Sokak szemében viszont Carter ellenszenves. Azokéban, akik világosan látják, hogy sikerének titka elsősorban a megfelelő ellenjelölt (párton belül és a másik pártban is) hiányában gyökerezik.

H. P.

ÉL MÉG A VASÚT!

Sőt, reneszánszát éli! Pedig már megkongatták fölötte a lélekharangot. Érdekes módon éppen az Egyesült Államokban tették ezt, ahol 1900-tól fél évszázadig virágkorát élte, ahol a második világháború után sok száz vonalon naponta 20 ezer vonat szállította az emberek millióit, ahol a gyakran fényűzően berendezett pullmankocsik a kényelem non plus ultráját kínálták.

A 40-es és az 50-es évek fordulóján félelmetes vetélytársak hódították el az embereket. A gyors repülőgép és — kisebb mértékben — a mozgékony autó. 1971-ben már 113 millió személygépkocsi száguldott „az Államok” útjain! Az áruszállításban pedig a csővezetékekkel, a nagy autóparkkal rendelkező cégek olcsóbb árral, kedvezőbb díjszabással utasították maguk mögé a vasutat. Teheték. Nem állt velük szemben egységes, tőkeerős szervezet. A világ legjelentősebb országai közül ugyanis mindössze háromban (Ausztráliában, Kanadában és éppen az USA-

ban) nem volt egy kézben a vasúthálózat...

Azután kiderült, hogy Stephenson — az idén 151 éves és ugyancsak megváltozott — találmányát nem lehet „leírni”. Jött az olajválság. A szuperteknika országa arra is rádöbbsent, hogy ha az emberrel barátságban maradó tájat akar maga körül látni, akkor óvatosan kell bánnia a természettel. Nem teheti annak „türelmét” a végtelenség próbára. A modern, a környezetet alig szennyező vasút előtt új perspektívák csillantak fel. De nem egyértelműek...

„Egy hét a síneken!”

Az Egyesült Államok kormánya ugyanis sokáig azt vallotta: a vasút éppoly üzletág, mint a többi, szol-

A felvétel nem repülőgép utasterében, hanem a Tokaidó vasút egyik másodosztályú kocsijában készült...

Múlt és jelen. Az Adler gőzmozdony a XIX., a Transzeurópai Expressz a XX. századból

gáltatásjellege csak másodlagos. Szolgáltatassanak a magáncégek — a profitjukért! De ez a szemlélet tarthatatlannak bizonyult. Ezért sajátos megoldást fogadott el. 1971-ben — az állami és a magánszektor keverékéeként — megszületett az AMTRAK, az Országos Vasúti Személyszállítási Testület. A kapott állami támogatásnak köszönhető, hogy 1971. május 1-től 22 magánvasút nem tudott konkurálni vele. 5000 utazási iroda — közülük 750 külföldön — az AMTRAK-kal lépett szerződésre. „Tavasza a Sziklás-hegységben!”, „Egy hét a síneken!” (azaz: díjmentes bérkocsi Floridában azoknak, akik New Yorkból vagy Chicagóból a testület vonalain utaznak a felsziget-re és vissza), 29 sítúra, központi helyfoglalási rendszer létesítése, csupa olyan akció, amely az emberek megnyerését és — természetesen — a profitot vette célba.

Nyugat-Európában az NSZK és Anglia „kapcsolt” először: a vasutat nem lehet „eltemetni”. Sínek és országutak között egyszerű együttműködést kell kialakítani. „Előnyt az embernek!” — hangzott fel 1973-ban az NSZK közlekedéspolitikai koncepciója, amely elsőbbséget ad a közforgalmi közlekedési vállalatoknak — főleg a vasútnak. A tények ezt mondják: a korszerű vasút azonos teljesítményhez csak negyedannyi energiát használ fel, mint a közúti járművek, többféle energiaforrásból is „meg tud élni”, nem szennyezi a környezetet. Ezek az eredmények az 1950-ben — utrechti székhellyel — létrejött ORE-nak is köszönhetőek. 1975-ben már 32 európai, 1 amerikai, 6 ázsiai, 3 afrikai és 1 ausztráliai vasút volt tagja ennek a jelentős kutatási és kísérleti hivatalnak. A csehszlovákiai Velimben, a Szovjetunióban és az Egyesült Államokban egy-egy kísérleti pályát hozott létre. Az ORE célja, hogy a legmodernebb technikával veretesse fel a vasutat, növelje annak versenyképességét.

Japán is erre az útra lépett. Nemzeti vasúttársasága (a JNR) például, Shintokuban 1:5 méretarányú modellekkel a kisiklás elkerülését, Shiozawában és

Egy mammutrösztt tündöklése és bukása

Magy

érdekek és komputererek

Neve ma adatheldolgozási eljárást, foglalkozást jelöl. A század elején azonban csak tehetséges mérnöknek számított, jó fejű feltalálónak, akinek ötletéből talán egyszer pénz is lesz. Így alapította meg 1911-ben *Hollerith* — a lyukkártya inventora — a ma már gigásznak számító IBM-et. Az International Business Machines napjainkban a számítógéppiacon szinte *egyeduralkodónak* számít, a vállalatnak saját himnusza van, amelyet alkalmazottai — legalábbis régebben — minden reggel kollektíven kötelesek voltak elénekelni. A három híres betűt valami állandóan reflektorfényben tartja, jelenleg a konzern ellen indított „trösztelles perek” gondoskodnak erről. Kiseb cégek perlik az IBM-et, állításuk szerint a „vádolt” törvénybe ütköző módon korlátozza a versenyt az amerikai számítógéppiacon.

Az amerikai igazságszolgáltatás malmai perze lassan örölnék. Korábban hasonló per a General Motors ellen 15 évig tartott. A felperesek helyzetét különben is rontja, hogy gyakran az IBM által kifejlesztett eljárásokat próbálnak termelésükbe bevezetni. A monopólium megtörésére más utat választott az európai komputeripar.

Legyen Európa az európaiaké — ez a módosított Monroe-doktrína szolgálhatott volna mottójául 1973-ban az UNIDATA megalakulásának. Akkor a nyugatnémet Siemens, a francia CII és a holland Philips arra szövetkezett, hogy *csökkentsék a kontinensen az amerikai óriásvállalat befolyását*. Az IBM ugyanis a piac 60 százalékát tartotta kézben, és befolyása gyakran nem is engedte fejlődni az európai konkurenciát. Az európai összefogás, melyet a Közös Piac lelkesen támogatott, a szá-

mok alapján *sikerrel kecsgetett*. Az UNIDATA vált az USA-n kívüli világ legnagyobb számítógépgyártójává, 35 ezer dolgozóval, 6 országban 14 fejlesztő és gyártó központtal, 30 államban pedig képvisellel. A szövetség a tőkés európai piac 8 százalékát tartotta a kezében, legereőbb tagjának a Siemens tartották. Az UNIDATA tagjai közösen *kivántak újabb típusokat kifejleszténi*, számítógépeket és tartozékokat kooperációban gyártani. Az együttműködésen belül a francia cég irányította volna a termelést, a pénzügyi kérdésekért a hollandok feleltek volna, míg a kereskedelem és értékesítés problémáit Nyugat-Németországban döntötték volna el. A hármasszövetség nem táplált vérmes reményeket, nem kívánták például az IBM-et a nagyberendezések területén kihívni. Tudván, hogy itt az amerikai óriás — például négygenerációs 370-es típusával — verhetetlen, *inkább a minikomputerekre kívántak szakosodni*. A piac pedig — gyakran kormánytámogatással — biztosítottan látzott.

Az UNIDATA az évtized végén kívánt új típusaival jelentkezni. 1975 tavaszán azonban a szövetség *veszélybe került*, májusban írták alá ugyanis a CII egyesülési megállapodását az amerikai Honeywell Bull franciaországi leányvállalatával. A francia cég cselekedete üzleti szempontból indokolt volt, súlyos pénzügyi gondjain *csak a fúzió segíthetett*. Megindult a találgatás: ezzel tagja lesz-e a Honeywell is az együttműködésnek? Matthofer NSZK iparügyi miniszter finoman célzott rá, hogy ezt nem tartja kívánatosnak. A döntés Párizs kezében volt, a francia-amerikai cégmegállapodásra a kormány pecsétje kellett. November végén aztán

nyilvánosságra került, hogy a francia kormány nemcsak egyszerűen jóváhagyta a CII—Honeywell szerződését, hanem *tetemes pénzügyi áldozatra is hajlandó a fúzió érdekében*. Az elkövetkező négy évben 2 milliárd frank állami támogatást kap a vegyes vállalat, üzletmenetét ilyen értékű megrendeléssel segítik. Ennek fejében viszont az amerikai partner hozzájárult ahhoz, hogy *a részvénytöbbség francia kézben legyen*.

A fúzióval *felbomlott az UNIDATA*, helyette az új amerikai-francia vállalat vált a tőkés Európa legnagyobb számítógépgyártójává. A piac 27 százalékát ellenőrzi (ez háromszorosa a rövid ideig létezett UNIDATA részesedésének), 20 ezer embert foglalkoztat. Módosult a Siemens piaci stratégiája is. Korábban a nyugatnémet vállalat lelkes híve volt a nyugat-európai együttműködésnek, de ma már szerinte a számítógépgyártásban nincs szükség kooperációra. A Siemens ugyanis — nyilatkozta az NSZK fejlesztési minisztere — olyan magas fokát érte el az alkatrészgyártásnak, hogy a nyugatnémet és amerikai komputer közötti különbség *érezhetően csökkent*. A nemzeti keretek közötti gyártást a kormány közvetve támogatja is, kedvezményeket kap az a vállalat, mely külföldi típusról nyugatnémet számítógépre tér át. Állami versenytárgyalásokon pedig azonos műszaki jellemzők esetén a *hazai termelőt részesítik előnyben*. A Siemens egyébként még az UNIDATA-örökséggel foglalkozik, folytatja a tervezett komputercsalád közép- és nagyméretű tagjainak kifejlesztését, de most már *egyedül*... A Közös Piac pedig, melynek egy 1974. júliusi jelentése szerint „a világ komputer-gyártásának struktúrája nélküli az egyensúlyt”.

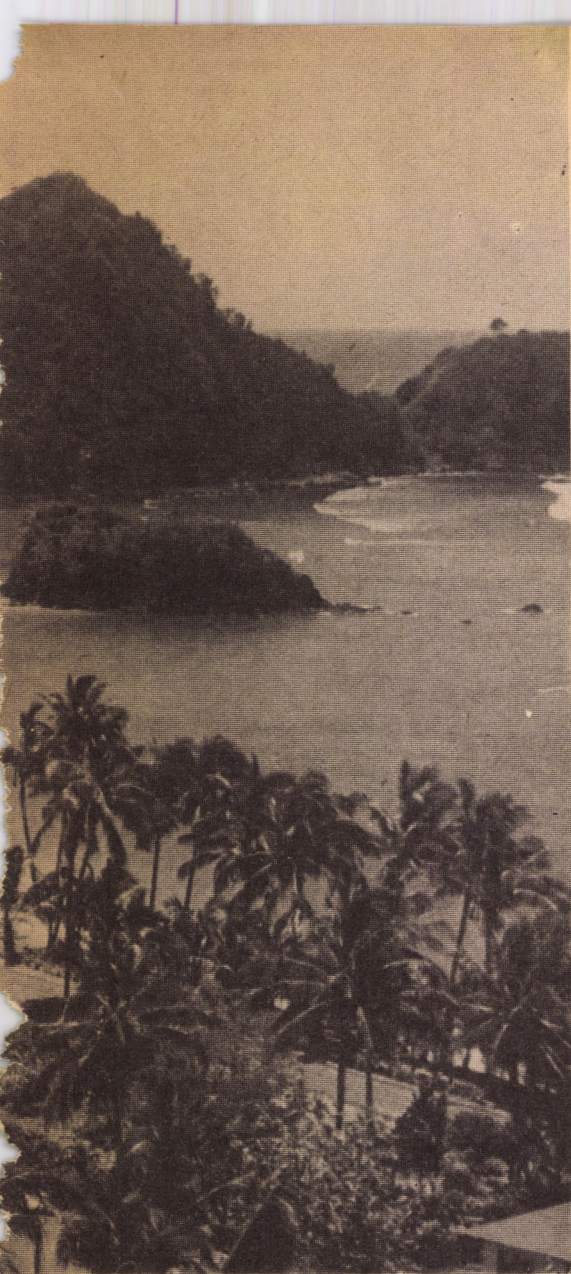
újból töprenghet a nyugat-európai számítógépgyártás jövőjéről.

Annál is inkább *problematis* az iparág helyzete, mivel az 1973-as hármasszövetségben nem vett részt a legnagyobb nyugat-európai vállalat, az angol International Computers Limited. Az ICL feltételezhetően azért választotta a kívülmaradást, mivel — ugyancsak kormányintézkedések kapcsán — *bizton számíthatott a több mint 100 millió fontos honi eladásokra*. Ezt a zsiros üzletet pedig az „európai testvériség” nevében esetleg *másokkal megosztani?*

Nagyobb gondot okoz azonban, és nemcsak a kontinensen, a tőkés világgazdaságban napjainkban lezajló *recesszió*. 1975 elején az IBM bejelentette, hogy megrendelése visszaestek, a Honeywell pedig kénytelen volt nyilvánosan tagadni azt a — feltételezhetően nem minden alap nélküli — állítást, hogy otthagya a szakmát. (Ilyen kiválasra már az 1970—72-es piaci válság idején akadt példa, akkor a General Electric és az RCA volt kénytelen

a számítógépgyártással felhagyni.) A visszaesés körülményei között ugyanis *a nagy cégek takarékosabban*, nem szívesen vásárolnak új számítóberendezést — az ilyen nem két krajcár —, ha feltétlenül szükséges, inkább bérelnék. Más oldalról viszont az infláció, úgy látszik, *hasznosnak bizonyult az iparág számára: könnyebb a termékek árának emelését elfogadtatni*. Sőt, néhány szakértő arra is utal, hogy az emelkedő élömlékek költségek gazdaságosabbá teszik a számítógépet, ez a *kereslet emelkedése irányába hathat*. Korábban például az előrejelzések az USA piacán 30—40 százalékos visszaesésről beszéltek, ma már az eladások sokkal kisebb arányú visszaesése valószínű. Úgy tűnik, a komputer *különlegességnek bizonyul*, nem érinti olyan erősen a beruházási javak piacán kétségkívül megmutatókozó visszaesés. A kérdés csak az, *meddig fogja az iparág ezt a „preferenciális elbánást” élvezni*. Az európai piac kisebb, több védelmet nyújt a nagyobb megrendelésekre számító amerikai kapcsolatot. Ezért választotta a francia CII a Honeywellt közös piaci társak helyett. Itt az integrációs társak csak *szépek* lehetnek.

G. Gy. — L. P.

(A szerző felvételei)

csónakon vagy pedig hegyi ösvényeken átkelve lehet megközelíteni: az északi partokon még nem vezet országút. Tutuila szigetén körülbelül harmincezer ember él, többségük őshonos szamoai, csak néhány százan vannak amerikaiak és kínaiak.

Még további hat sziget tartozik Amerikai Szamoához. Tutuila délkeleti csücskével néz farkasszemet a kis Aunu'u-sziget. Jóval fontosabb a százegynéhány kilométerrel keletebbre emelkedő Manu'a-csoport. Közigazgatásilag Amerikai Szamoához csatolták a Tutuilától több mint háromszáz kilométerre északra fekvő Swains-szigetet. Tizenhárom kilométer átmérőjű, gyűrű alakú korallsziget, úgynevezett atoll. Amerikai Szamoáé még a lakatlan Rose-atoll is.

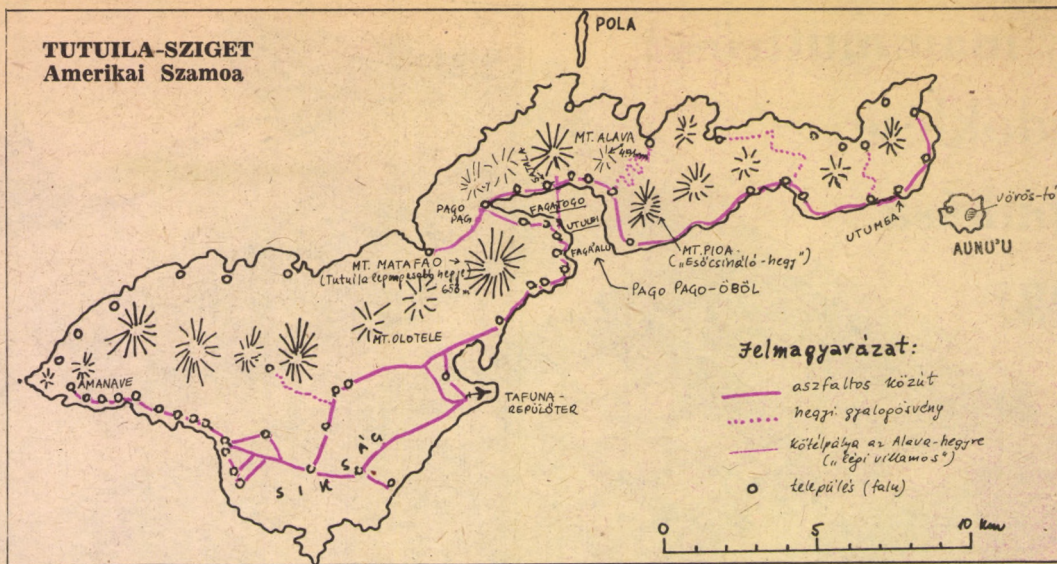
Ha valamennyi sziget területét összeadjuk, Amerikai Szamoá szárazföldi kiterjedése 197 négyzetkilométerre rúg, lakóinak száma azonban alig haladja meg a harminckétezeret.

... Vasárnap van. A szamoai emberek délelőttje ezen a napon templomjárással telik el. A reggeli mise után libasorban vonulnak az emberek otthonaik felé az országút szélén. A férfiak fehér vászonból készült „szoknyakendőt”, ún. lavalavát és fehér inget viselnek, a nők öltözete élénk színű lavalavából és könnyű blúzocskából áll: az egész együtt kedvesen tarka, szemet gyönyörködtető látvány.

Már a Pago Pago-öböl keleti bejáratánál baktattam, amikor feltűnt mögöttem egy közepes nagyságú autóbusz. Gondoltam egyet: nem érdemes ezt az utat kétszer gyalog megtenni, elvittem magam a végpontra és onnan sétálgatok visszafelé. Intettem a buszosnak, hogy álljon meg.

A háromtévés buszvezető

A kocsiban egyetlen utas sem volt. No, persze, vasárnap van, csak ez lehet a magyarázata. A vezető maga mellé ültetett és beszélgetni kezdtünk.

— Amerikai? — kérdezte.
 — Nem. Európából jöttem — válaszoltam.
 — Hogy tetszik Szamoá?
 — Csodálatos! — áradoztam őszintén.
 — Szereti a jó hideg sört? — kérdezte a buszvezető.

Igenlő válaszomra félkézzel hátranyúlt, előhalászott ládájából két alumínium dobozt és az egyiket felém nyújtotta:

— Manuia! Egészségére! — mondta.
 Nem akartam elfogadni, hiszen ez tiszta rafizetés sofőrömnek. A viteldíj, amit fizetnem kell, nem tehet ki többet huszonöt centnél, viszont a felajánlott sör ára ennek pontosan háromszorosa. Valódi amerikai sörkülönlegesség, Los Angelesben gyártott Lucky Beer. A vezető hirtelen mozdulattal lerántotta a doboz kupakját, így már értelmetlenné vált szerénykedésem. Ő is percek alatt magába öntötte a másik doboz tartalmát.

A sima aszfalton sebesen szeltük a kanyarokat. Utuhea faluban fejeztük be utunkat, buszvezetőm behajtott egy ház udvarára. Előkotortam némi aprópénzt, hogy kifizessem a viteldíjat.

— Csak nem képzeli, hogy pénzt fogadok el? — szólott a buszos.

— De hiszen maga ebből él! — így én.

— Ő, nem vagyok én bérfuvaros, állami hivatalban dolgozom. Ez a mi családi kocsink. Sokan vagyunk, közönséges személyautóban nem férnénk el, ezért vásároltam autóbust.

A „buszos” férfi meghívott családjá körébe, ebédre. A tágas, szellős előszoba három sarkában — három televíziókészüléket fedeztem fel. Házigazdám nevetve magyarázta:

— Tudja, úgy történt, hogy évekkkel ezelőtt vettem egy készüléket, de hamarosan elromlott. Mivel itt megcsináltatni nem lehetett, vettem egy másikat. Ezzel is úgy jártam, mire megvásároltam a harmadikat. Közben visszajött a szigetre egyik barátom, aki Amerikában kitanulta a tévészakmát, és rendbe hozta a hibás készülékeket. Így most egyszerre akár három képernyőn is nézhetjük a műsort...

(Folytatjuk)

Pago Pago kikötője

Szamoai szépség virágfüzérrel

Tengericsiga-nyakláncot viselő fiú

A törvényhozás épülete Fagatogóban